

*Шкляр В.**

РОЗВИТОК ВІДНОСИН РОСІЯ-НАТО ПІСЛЯ ЛІСАБОНСЬКОГО САМІТУ

Проведений 19-20 листопада 2010 року Лісабонський саміт НАТО політики та експерти ознаменували історичним проривом в сфері відносин Росія-НАТО та зокрема США-Росія. Він продемонстрував, що Захід чітко усвідомлює необхідність партнерства з Росією, формування нового погляду на перспективи двосторонніх відносин, а Росія в свою чергу – необхідність перестати сприймати відносини з НАТО як гру з нульовою сумою. Результатом дводенного саміту стала Лісабонська декларація та Стратегічна концепція, що детально описують виклики та загрози, які стоять перед НАТО. Важливі заяви були також зроблені багатьма політиками та дипломатами після засідання Ради Росія-НАТО.

У новій Стратегічній стратегії НАТО можна виділити такі основні тези: «НАТО не становить загрози для Росії, має намір «розвивати політичні консультації та практичне співробітництво з Росією в питаннях, які становлять взаємний інтерес, включаючи протиракетну оборону», «формуванню більш масштабну систему міжнародної безпеки» [1]. У спільній заяві Ради Росія-НАТО проголошувалося: «безпека всіх держав у євroatлантичному просторі неподільна», «безпека НАТО і Росії взаємопов'язана» [2]. Ключові домовленості другого дня саміту також пов'язані із системою ПРО, договором про СНО та ситуацією в Афганістані. По закінченню саміту у сторін сформувався дві стратегічні точки зору: перезавантаження відносин Росії та США продовжуватиметься; новий етап зміцнення партнерства (виходячи зі спільної заяви Ради Росія-НАТО аж до стратегічного) буде більш ефективним, ніж попередні. Ці два пункти, які висловлювалися політиками та дипломатами після саміту носять дещо популістський характер. Безумовно можна стверджувати про новий етап партнерства між сторонами, проте на сьогоднішній день не можна сказати, чи буде він довготривалим, адже вразливість політики як США, так і Росії являється беззаперечним фактором.

Сам факт дипломатичного прориву РФ пов'язаний з поразкою Заходу в російсько-грузинській війні. Росія тоді отримала першу геополітичну перемогу над США та союзниками по НАТО [3]. Де-факто, Росія показала, що пострадянський простір є сферою впливу Росії. І оскільки Росія зараз повертається до імперської моделі розвитку своєї держави, то є абсолютно природним той факт, що вона проводить політику відновлення домінування на пострадянському просторі. Тому де-факто, приховані розбіжності між сторонами були ще до початку саміту – в той час, як НАТО прагне до співпраці, росіяни їхали в Лісабон, аби виступати в ролі рівноправного партнера – тобто домовитися про можливість спільної оцінки рівня загроз, спільного прийняття рішень. Проте за підсумками засідання Ради Росія-НАТО, слово «співпраця» згадується десять разів, а посилання на рівноправність є лише в одному випадку, і то лише в контексті 29-тих рівноправних партнерів, а не одним із двох, чого прагнула російська делегація.

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Каменецький М. С.

Дмитро Медведєв відкрито заявляє, що на сьогодні утворився певний вакуум у системі євроатлантичної безпеки і що Захід не заперечує проти того, щоб Росія його чимось заповнила. При цьому не береться до уваги розбіжність системи цінностей та пріоритетів держав Заходу та Росії. Навіть в середньостроковій перспективі не передбачається швидкого процесу демократизації в РФ, вихід з фінансової кризи перетворюється на стагнацію, а задекларована масштабна «модернізація» аж ніяк не підкріплена конкретними справами. В Росії у ліберальних політичних колах навіть з'явилася ідея вступу Росії до Альянсу, проте вона залишиться ілюзією, принаймні поки в країні не буде побудовано демократичний лад. З приводу цього, Хіларі Клінтон закликала, що в разі створення спільної безпекової системи від Ванкувера до Владивостоку (саме цього прагне Росія), повинні дотримуватися принципи, закладені ОБСЄ. Як показав саміт цієї організації в Астані – існують проблеми у виробленні спільних цінностей та концепцій.

Росія досі активно виступає проти присутності НАТО поблизу кордонів РФ, які вона визначила як сферу своїх особливих інтересів [4]. Також, з вуст російських політиків лунають висловлювання, що вибір власних цінностей є внутрішньою справою і нікого не стосується. Не зважаючи на досягнені домовленості, у російській оборонній доктрині не зникла теза про те, що НАТО не супротивник, але розширення НАТО на Схід являє для неї загрозу. З іншого боку НАТО теж не готове дозволити Росії брати участь у захисті західних кордонів, хоча декларує бажання формувати спільну безпекову систему. З цього приводу Генсек НАТО Андерс фог Расмусен сказав: «Я також упевнений, що європейська безпека може бути повною тільки в тому разі, якщо вона включить у себе по-справжньому стратегічне партнерство між НАТО й Росією, у якому буде взято до уваги інтереси як Росії, так і її європейських сусідів» [5].

Канцлер Німеччини Ангела Меркель заявила, що нова стратегія закладає основу для кооперативної політики безпеки НАТО і підтверджує його прагнення створити умови для мирного співіснування. В цьому питанні Росія виступила з ініціативою спільного формування системи ПРО. США змушені були піти на зближення в переговорному процесі щодо цього питання з огляду на заяви Росії, щодо недопущення розміщення ракет неподалік від своїх кордонів, а також щодо готовності зробити відповідний крок. Ініціатива формування «секторальної ПРО» фактично означає відносини з НАТО, що близькі до союзницьких, засновані на узгодженні взаємної відповідальності за підтримання безпеки один одного. Сама система ПРО розглядається Альянсом як центральна складова оновленого трансатлантичного партнерства, ключовий напрям американської політики в Європі та інструменту посилення американської присутності в Європі, а також як платформа для «перезавантаження» відносин Росія-НАТО [6]. У стратегічному аспекті мова йде про забезпечення повноцінного захисту від загрози ракетного удару з боку потенційно небезпечних країн, перш за все Ірану. Сама ж «секторальна ПРО» фактично означає те, що Росія, залишаючись поза межами НАТО, перетвориться на необхідний елемент колективної оборони, тобто братиме участь у захисті європейських країн. Тут потрібно наголосити на думці посла США в НАТО І. Даадлера, що по закінченню саміту сказав: «НАТО буде захищати територію НАТО... Ми не збираємось передавати будь-кому відповідальність за забезпечення нашої оборони». Найголовніше є те, що сама «секторальна ПРО» буде означати готовність сторін будувати відносини не на основі стратегічного балансування, а на основі стратегічної взаємозалежності. Тому процес дослідження цього питання буде тривати, за рішенням Ради Росія-НАТО, до червня 2011. Тут на думку спадає концепція зв'язування сильнішої держави слабшою, що помітно у цьому процесі. В контексті цього треба сказати, що ще з 2009 року у відносинах Росія-НАТО, Росія-США на-

бирає ваги саме проблема стратегічної стабільності, що можлива в контексті стратегічної взаємозалежності.

Такий варіант розвитку відносин не може між Росією і НАТО у сфері ПРО не може автоматично стабілізувати безпекову ситуацію. В разі посилення стратегічної присутності США в Європі своєрідне балансування зможе призвести до прояву конфронтаційних тенденцій. Проте не налагодити дану систему означатиме підвищення напруги на субконтиненті.

Ще однією важливою домовленістю було те, що підписання та ратифікація договору про СНО не заморозить розвиток системи протиракетної оборони. І. Даадлер зазначив: «Ми занепокоєні дисбалансом в тактичному ядерному озброєнні і хочемо займатися цією проблемою, і хочемо почати наступний раунд переговорів» [7]. 5 лютого 2011 року це договір вступив в силу. Важливим моментом саміту стало визнання спільних інтересів в Афганістані – боротьба з наркобізнесом та тероризмом. РФ відчуває загрозу нацбезпеці країни в разі дестабілізації в регіоні, переважно йдеться про проблему Північного Кавказу. РФ пропонує НАТО 24 вертольоти Мі-17, готує афганські підрозділи по боротьбі з наркотиками, що, на мою думку, є своєрідним торгом за поступливість з боку НАТО.

Таким чином, можна зробити висновок, що Лісабонський саміт вивів співпрацю Росія-НАТО на новий рівень, що зумовлено загальними тенденціями в міжнародних відносинах. Задля збереження стратегічної стабільності, сторони поглиблюють свою взаємозалежність. Проте зрозумілим є той факт, що задекларований варіант співпраці не забезпечить безконфліктних відносин між сторонами, з огляду на те, що прагнуть співпрацювати 2 різні системи. Скоріше, реалізація такої стратегії робить політику перш за все НАТО більш вразливою, тому поспішати з прийняттям рішень щодо ПРО з врахуванням всіх пропозицій Росії в Альянсі не будуть. А варіант вступу Росії до НАТО є нерéalним принаймні в середньостроковій перспективі.

Література

1. Декларація Лісабонського саміту. [Електронний ресурс] / Документ, схвалений главами держав та урядів після засідання Північноатлантичної ради у Лісабоні 20 листопада 2010 року. – Режим доступу до документу: http://www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease
2. Gemeinsame Erkl?rung des NATO-Russland-Rates. Tagung des NATO-Russland-Rates am 20. November 2010 in Lissabon. [Elektronische Ressource]:http://www.bundesregierung.de/Content/DE/_Anlagen/2010/2010-11-30-gemeinsame-erklaerung-des-nato-russland-rates,property=publicationFile.pdf
3. Втрачати парасольку НАТО ніхто не хоче.[Електронний ресурс]/ Перепелиця Г.// інтерв'ю газеті «День»- 19 жовтня 2010 – Режим доступу до інтерв'ю.: <http://eu.prostir.ua/library/243527.html>
4. Епоха скромних очікувань/ Джеймс Шерп// Дзеркало тижня - №44.2010
5. Ми будемо ще більше працювати з Україною. Андерс фог Расмуссен. [Електронний ресурс]. Режим доступу до інтерв'ю: <http://ukranews.com/uk/interview/2011/02/23/298>
6. Європейська безпека після Лісабону: що може змінити ПРО?.[Електронний ресурс]/ Шаповалова О./ Режим доступу до статті.: <http://www.euroatlantica.info/index.php?id=3533>
7. После Лиссабона вопрос о ПРО не разделяет, а объединяет НАТО. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.voanews.com/russian/news/US-NATO-Summit-2010-11-23-110064074.html>